

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

گزارش پژوهشی ؛

سهام سهام عدالت از بازار سرمایه ایران

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: محمود نانکلی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲*مقدمه
۲*مشمولان سهام عدالت و میزان سهام تخصیصی به آنها
۴*ترکیب پرتفوی سهام عدالت
۶*وضعیت سودآوری شرکت های حاضر در سهام عدالت
۹*ارزش روز سهام عدالت
۱۱*تعداد سهم های هر نفر در سهام عدالت
۱۲*تعداد شرکتهای حاضر در بورس ایران
۱۲*مهمترین چالش های وضعیت مشمولان سهام عدالت
۱۳*راهکارهای قانونی و اجرایی
۱۴*جمع بندی

با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از سوی مقام معظم رهبری در ابتدای خردادماه ۱۳۸۴ مبنی بر «گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی» و پس از آن، با درخواست رئیس جمهور وقت از رهبری و موافقت ایشان با توزیع گسترده سهام شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی با هدف «تأمین عدالت اجتماعی»، «فقرزدایی» و «گسترش سهم بخش تعاون در اقتصاد ایران»، توزیع سهام عدالت در آبان ماه ۱۳۸۴ به تصویب هیئت وزیران رسید. مهمترین هدف اجرای طرح سهام عدالت افزایش عدالت اجتماعی در برخورداری از منابع دولت، کاهش تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی مطابق با اصل ۴۴ قانون اساسی، با انتقال سهام خود در برخی از شرکت‌ها و موسسات تجاری و اقتصادی بزرگ به مردم بود. سهام عدالت در چندین مرحله بین قشرهای عمدتاً کم درآمد جامعه توزیع شد تا اینکه سرانجام پس از چند مرحله افراد بیشتری از این سهام بهره‌مند شدند و در نهایت نزدیک به ۴۹ میلیون ایرانی دارنده سهام عدالت شدند. بر اساس قوانین تصویب شده در زمان اجرای طرح؛ سود سهام عدالت تا ۱۰ سال تحت عنوان هزینه مربوط به صدور این سهام مستهلک شد و در نهایت از سال ۹۶ سوددهی سالیانه سهام عدالت به مردم آغاز شد. دولت ظرف ۲ سال گذشته لایحه آزاد سازی سهام عدالت را به مجلس فرستاده بود که در نهایت پس از بررسی جوانب این امر امسال این لایحه پس از کسب اجازه از مقام معظم رهبری آزادسازی این سهام تصویب شد.

با تصویب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، چارچوب اجرای این طرح تا حدی تبیین شد و محورهای اصلی اجرای این طرح مورد توجه قرار گرفت. یکی از محورهای اصلی اجرای طرح سهام عدالت، شناسایی مشمولان طرح است که از همان ابتدا با چالش‌های مختلفی در قانون و اجرا روبه‌رو بوده است. علاوه بر اینکه در مصوبات مختلف و همچنین قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ ابهامات فراوانی در تعریف مشمولان وجود دارد، در بخش اجرایی شناسایی مشمولان نیز عملکرد به گونه‌ای بوده که از قانون و اهداف سهام عدالت فاصله گرفته است. در همان اولین مصوبات مرتبط با سهام عدالت، مقرر گردید که سهام شرکت‌های دولتی به افرادی واگذار شود که جزو دهک‌های پایین درآمدی هستند، اما به دلیل مشکلات موجود برای شناسایی افراد براساس دهک درآمدی و عدم توانایی نهادهای ذیربط، روش ساده‌تر یعنی وارد کردن قشرهای مختلف در طرح که عموماً تحت پوشش نهادهای حمایتی مختلفی قرار داشتند، جایگزین روش شناسایی براساس دهک‌های درآمدی شد.

این گزارش، تلاش دارد ضمن بررسی چالش‌های موجود و پیشروی توزیع سهام عدالت به میزان ارزندگی این سهام و سهم سهام عدالت از کل بازار سرمایه ایران پرداخته و در نهایت نیز راهکارهای قانونی و اجرایی که می‌تواند به اثربخشی بیشتر این طرح منتهی شود ارائه گردد.

مشمولان سهام عدالت و میزان سهام تخصیصی به آنها

این سهام در ابتدا به مددجویان کمیته امداد، بهزیستی، کارگران و جانبازان و رزمندگان فاقد شغل اختصاص پیدا کرد و در ادامه برخی از سایر قشرها نیز مشمول دریافت این سهام شدند. در مجموع نزدیک به ۴۹ میلیون نفر از ایرانیان که در ۱۸ مرحله شناسایی شده‌اند سهام عدالت اختصاص پیدا کرده است.

در مردادماه ۱۳۹۸ تعداد مشمولان در سامانه سهام عدالت، ۴۹،۱۶۲،۳۲۲ نفر عنوان شد. نکته قابل توجه این است که بین اطلاعات ارائه شده در پایگاه اینترنتی سازمان خصوصی سازی در رابطه با مشمولین در پایان سال ۱۳۹۳ و اطلاعات ارائه شده پس از راه اندازی سامانه و نهایی کردن مشمولان در مردادماه ۱۳۹۸، تفاوت وجود دارد. براساس آمار سال ۱۳۹۳ سازمان خصوصی سازی، برای بیش از ۵۲ میلیون نفر مشمول، دعوتنامه صادر شده، ولی تعداد ثبت نام شدگان نهایی در تعاونی های سهام عدالت، حدود ۴۶ میلیون نفر است که با تعداد اعلام شده در سامانه سهام عدالت در مردادماه ۱۳۹۸ تفاوت دارد.

جدول آمار تعداد مشمولان سهام عدالت			
تاریخ به روز رسانی: ۱۰ خرداد ماه ۱۳۹۹			
گروه	عنوان گروه بندی	تعداد مشمولان (نفر)	تعداد مشمولان در قید حیات
۱	تخفیف دارها	۵,۹۵۶,۶۰۶	۵,۷۱۴,۹۱۵
۲	روستائیان و عشایر	۱۵,۱۴۶,۷۴۹	۱۴,۶۳۰,۷۲۹
۳	کارکنان دستگاه های اجرایی و بازنشستگان	۱۳,۳۶۹,۷۷۲	۱۲,۵۴۲,۸۹۲
۴	کارگران فصلی و ساختمانی	۶,۱۰۵,۴۲۰	۶,۰۲۸,۰۴۰
۵	سایر اقشار	۸,۵۷۰,۲۲۸	۷,۶۵۲,۹۰۷
	جمع کل مشمولان سهام عدالت	۴۹,۱۴۸,۷۷۵	۴۶,۵۶۹,۴۸۳

منبع: پایگاه اطلاع رسانی سهام عدالت سازمان خصوصی سازی

درباره میزان سهام تخصیصی به هر مشمول، در تصویب نامه مورخ ۳۰ / ۶ / ۱۳۸۷ ستاد مرکزی سهام عدالت، سهام قابل واگذاری به دارندگان سهام عدالت معادل ۱۰ میلیون ریال تعیین شد و این تصویب نامه تنها مصوبه ای بود که در آن میزان سهام قابل واگذاری به مشمولان تصریح شده و ملاک عمل قرار گرفته است. شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل چهارم قانون اساسی نیز در تصویب نامه ای (مورخ ۱۸ / ۱۲ / ۱۳۹۵) عنوان کرده است که رعایت سقف ۱۰ میلیون ریالی سهام برای تمامی مشمولان تا سقف ۵ نفر برای هر خانواده الزامی است.

دوره تقسیط بهای سهام عدالت برای مشمولان در تمامی مصوبات مربوطه، حداکثر ۱۰ سال در نظر گرفته شده است، اما نکته بسیار اساسی در رابطه با دوره تقسیط، وجود ابهام در خصوص نحوه محاسبه دوره تقسیط ده ساله و در نظر گرفتن مبدأ واحد برای تمامی مشمولان است. در مصوبه شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مورخ ۱۴ / ۹ / ۱۳۹۵، دوره محاسبه اقساط سهام عدالت با لحاظ سال مالی شرکت های سرمایه پذیر، حداکثر ده دوره مالی از تاریخ ۱ / ۱ / ۱۳۸۵ تا پایان نیمه اول سال ۱۳۹۵ در نظر گرفته شده است. باید به این موضوع دقت کرد که در نظر گرفتن پایان سال ۱۳۹۵ برای اتمام مهلت قانونی ده ساله دوره تقسیط، فقط برای مشمولانی که در سال ۱۳۸۵ سهام عدالت دریافت کرده اند، موضوعیت دارد. در واقع چهار مبدأ زمانی مختلف می توان برای سال شروع طرح سهام عدالت در نظر گرفت:

با توجه به توضیحات ارائه شده ملاحظه می‌شود که تصویب نامه مورخ ۱۵ / ۹ / ۱۳۹۵ شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (تعیین نیمه اول سال ۱۳۹۵ به عنوان سال پایانی دوره تقسیط ده ساله پرداخت بهای ارزش سهام)، صرفاً مبتنی بر پاسخ مقام معظم رهبری به درخواست رئیس جمهور وقت بوده و هیچ‌یک از موارد دیگر مورد اشاره (سال تصویب قانون مذکور، سال انعقاد قراردادهای واگذاری شرکت‌ها به طرح سهام عدالت و سال شناسایی مشمولان سهام عدالت) که برای صاحبان سهام عدالت ایجاد حق نموده است را دربر نمی‌گیرد. بنابراین لازم است این تصویب‌نامه مورد اصلاح قرار گرفته و سال پایانی دوره تقسیط ده ساله به درستی تعیین شود.

با در نظر گرفتن نیمه اول سال ۱۳۹۵ به عنوان پایان دوره ده ساله تقسیط در مصوبه مزبور، سازمان خصوصی سازی از اواسط دی‌ماه ۱۳۹۵، اقدام به راه‌اندازی سامانه سهام عدالت کرده است که هدف این سامانه در ابتدا، اطلاع رسانی اخبار و اطلاعیه‌های سهام عدالت بوده، ولی در ادامه و در اسفندماه همان سال، صورتحساب مشمولان بر روی سامانه منتشر شده و شماره شبای هر یک از مشمولان برای پرداخت سود سهام دریافت شد. همچنین سازمان خصوصی سازی براساس تصویب نامه شماره ۱۸۸۷۱۰ مورخ ۱ / ۹ / ۱۳۹۶ شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ۴۹ شرکت به مبلغ حدودی ۲۶ هزار میلیارد تومان را به‌ازای میزان اقساط تسویه شده سهام عدالت از محل سود شرکت‌های سرمایه‌پذیر (طی مهلت ده ساله مقرر)، تخفیفات دو دهک پایین درآمدی و پرداخت مانده مبلغ سهام تخصیصی توسط مشمولان، جهت اختصاص به حدود ۴۹ میلیون نفر مشمول در نظر گرفت و ۱۱ شرکت دیگر را از پرتفوی سهام عدالت خارج نمود. با توجه به مطالب گفته شده و با توجه به عدم برنامه ریزی صحیح عملیاتی و عدم به کارگیری یک روش علمی برای شناسایی مشمولان و همچنین قصور احتمالی برخی مراجع ذیربط در امر شناسایی و نهایی کردن ثبت نام افراد، این امکان وجود دارد که مشمولان شناسایی شده تاکنون، ۶ دهک درآمدی را به طور کامل پوشش ندهند و افرادی با دهک‌های بالاتر درآمدی، در توزیع سهام عدالت وارد شده باشند. بر این اساس و با توجه به آزادسازی سهام عدالت و امکان فروش ۳۰ درصد آن، بروز برخی نارضایتی‌ها به دلیل ارزش بالای حال حاضر سهام محتمل خواهد بود.

***ترکیب پرتفوی سهام عدالت**

با توجه به اطلاعات منتشر شده در سایت سازمان خصوصی سازی در مجموع ۴۹ شرکت در این سبد سرمایه گذاری حضور دارند که نام و درصد سهام موجود از هریک در ادامه ذکر شده است.

شرکتهای واگذار شده به طرح توزیع سهام عدالت در مقطع ۱۳۹۹/۰۳/۱۰

ردیف	نام شرکت	سرمایه فعلی شرکت-ارقام به میلیارد ریال	تعداد کل سهام شرکت	درصد سهام تخصیص یافته به سهام عدالت
۱	آلومینیوم ایران- ایرالکو	۵,۱۹۸	۵,۱۹۷,۸۳۰,۶۱۳	۳۰%
۲	ایران خودرو	۳۰۱,۶۵۶	۳۰۱,۶۵۶,۰۶۸,۰۰۰	۱%
۳	بانک تجارت	۲۲۳,۹۲۶	۲۲۳,۹۲۶,۱۲۷,۰۰۰	۴۰%
۴	بانک صادرات ایران	۱۷۵,۳۵۴	۱۷۵,۳۵۳,۹۷۲,۰۰۰	۴۰%
۵	بانک ملت	۵۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰%
۶	پارس سوپرج	۱,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۶%
۷	پالایش نفت بندر عباس	۲۸,۶۸۸	۲۸,۶۸۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۰%
۸	پالایش نفت تهران	۴۴,۰۰۰	۴۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۰%
۹	پالایش نفت شیراز	۱,۰۲۸	۱,۰۲۷,۵۴۸,۶۰۰	۲۰%
۱۰	پالایش نفت اصفهان	۵۱,۰۰۰	۵۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰%
۱۱	پالایش نفت تبریز	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰%
۱۲	پتروشیمی مارون	۸,۰۰۰	۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰%
۱۳	پست بانک	۳,۲۳۳	۳,۲۳۳,۴۵۱,۰۰۰	۲۵%
۱۴	چادرملو	۵۵,۵۰۰	۵۵,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۱%
۱۵	حمل و نقل پتروشیمی	۲۰۰	۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۹%
۱۶	سایپا	۱۹۵,۵۱۱	۱۹۵,۵۱۰,۵۵۰,۰۰۰	۱%
۱۷	سرمایه گذاری توسعه صنعتی ایران	۲,۶۵۰	۲,۶۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۳%
۱۸	سرمایه گذاری رنا	۷,۹۶۰	۷,۹۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۲%
۱۹	سیمان داراب	۹۰۰	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۰%
۲۰	سیمان دشتستان	۱,۱۸۰	۱,۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۴%
۲۱	فولاد آلیاژی ایران	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۹%
۲۲	فولاد خوزستان	۱۹,۰۴۹	۱۹,۰۴۸,۶۹۷,۰۰۰	۳۰%
۲۳	فولاد مبارکه اصفهان	۲۰۹,۰۰۰	۲۰۹,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰%

۳۵%	۳.۲۳۵.۳۶۲.۰۰۰	۳.۲۳۵	کارخانجات مخابراتی ایران	۲۴
۲۴%	۱۶,۳۹۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۳۹۳	کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران	۲۵
۱۱%	۷۴,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۴,۴۰۰	گل گهر	۲۶
۲۰%	۶۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰	مخابرات ایران	۲۷
۲۶%	۲۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۷,۰۰۰	مدیریت پروژه های نیروگاهی ایران- مینا	۲۸
۳۷%	۱۰۱,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۱,۴۰۰	ملی صنایع مس ایران	۲۹
۳۱%	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰	نیرو ترانس	۳۰
۵۵%	۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰	بیمه دانا	۳۱
۲۰%	۱,۱۴۳,۴۲۱,۶۰۰	۱,۱۴۳	پالایش نفت لاوان	۳۲
۶%	۶۷۹,۹۷۲,۰۰۰	۶۸۰	پتروشیمی ارومیه	۳۳
۳۰%	۲۶,۲۰۶,۰۰۰,۰۰۰	۲۶,۲۰۶	پتروشیمی بندر امام	۳۴
۳۰%	۳,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰	پتروشیمی بوعلی سینا	۳۵
۳۰%	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰	پتروشیمی بیستون	۳۶
۱۰%	۴,۹۸۲,۰۰۰,۰۰۰	۴,۹۸۲	پتروشیمی تبریز	۳۷
۳۰%	۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۶۰	پتروشیمی خوزستان	۳۸
۱۰%	۲۳,۹۵۷,۶۶۶,۰۰۰	۲۳,۹۵۸	پتروشیمی شهید تند گویان	۳۹
۳۰%	۶,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۶,۵۰۰	پتروشیمی فجر	۴۰
۱۵%	۱۳,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۳,۸۰۰	پتروشیمی جم	۴۱
۲۸%	۸,۶۸۳,۷۰۰,۰۰۰	۸,۶۸۴	دخانیاات ایران	۴۲
۴۹%	۵۸۸,۲۲۱,۷۸۰	۵۸۸	ساختمان سد و تأسیسات آبیاری سابیر	۴۳
۲۳%	۳۷,۰۳۷	۵	شهر صنعتی البرز	۴۴
۵۸%	۵,۲۴۲,۵۰۱	۵۲	شهر صنعتی رشت	۴۵
۲۱%	۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۴۰	شهر صنعتی کاوه	۴۶
۴۲%	۲۴۱,۹۲۶	۲۴۲	مشانیر	۴۷
۰.۵%	۷,۳۵۰,۶۶۵,۰۰۴	۱,۶۱۷	مگا موتور	۴۸
۴۰%	۱۴۳,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۴۳,۵۰۰	صنایع پتروشیمی خلیج فارس(هلدینگ)	۴۹

*وضعیت سودآوری شرکتهای حاضر در سهام عدالت

با توجه به برنامه دولت در فرآیند توزیع سهام عدالت هیچ هزینه ای از مشمولان بابت این سهام دریافت نشد. در نتیجه سود سهام مربوط به ۱۰ سال ابتدایی بعد از تخصیص این سهام به عنوان هزینه سهام برداشت شد. از سال ۹۶ و با پایان این دوره ۱۰ ساله پرداخت سود سهام شروع شده است و تاکنون سود سهام سالهای ۹۶ و ۹۷ پرداخت شده است. رئیس سازمان خصوصی سازی در اواسط اسفند ۹۸ از مشخص شدن مبلغ علی الحساب سود سهام ۹۸ خبر داده است و پرداخت این سود سهام در دستور کار این سازمان قرار گرفته است.

جدول وضعیت تقسیم سود شرکت‌های سرمایه پذیر متعلق به سهام عدالت - عملکرد سال ۱۳۹۷

تاریخ به روز رسانی: ۱۰ خرداد ماه ۱۳۹۹

(ارقام به میلیارد ریال)

ردیف	نام شرکت	سود مصوب ۹۶	سود مصوب	افزایش سرمایه	مبالغ پرداختی شرکتها	اسناد دریافت شده	مانده مطالبات
۱	سیمان دشتستان	۱۶	۰	-	-	-	۰
۲	سرمایه گذاری رنا	۴	۲	-	۲	-	۰
۳	مخابرات ایران	۴,۸۰۰	۴,۹۹۲	-	-	-	۴,۹۹۲
۴	پتروشیمی شهید تندگویان	۰	۲۹۹	-	۲۹۹	-	۰
۵	نیرو ترانس	۲۳	۶۹	-	۶۹	-	۰
۶	پتروشیمی خوزستان	۰	۰	-	-	-	۰
۷	پتروشیمی بوعلی سینا	۶۰۰	۳۱۵	-	۳۱۵	-	۰
۸	پتروشیمی فجر	۱,۱۷۰	۲,۳۴۰	-	۱,۶۰۰	-	۷۴۰
۹	پتروشیمی ارومیه	۵	۱۵	-	۱۵	-	۰
۱۰	فولاد خوزستان	۳,۲۵۶	۵,۷۱۵	-	۵,۷۱۵	-	۰
۱۱	پارس سویچ	۱۱۴	۱۰۹	-	۱۰۹	-	۰
۱۲	پتروشیمی بیستون	۰	۰	-	-	-	۰
۱۳	پتروشیمی تبریز	۴	۱۴۹	-	۱۴۹	-	۰
۱۴	پتروشیمی جم	۲,۳۰۴	۳,۴۵۷	-	۳,۴۵۷	-	۰
۱۵	چادر ملو	۲,۲۸۹	۴,۸۵۵	۴,۵۵۵	۳۰۰	-	۰
۱۶	کارخانجات مخابراتی ایران	۰	۰	-	-	-	۰
۱۷	پتروشیمی مارون	۵,۶۴۰	۹,۶۰۰	-	۹,۶۰۰	-	۰
۱۸	آلومینیوم ایران	۰	۱۶۴	-	۱۶۴	-	۰
۱۹	گل گهر	۲,۱۲۵	۴,۲۳۸	۲,۸۷۸	۱,۳۱۰	-	۵۰
۲۰	سیمان داراب	۴۵	۱۲۱	-	۱۲۱	-	۰
۲۱	پتروشیمی بندر امام	۱,۵۰۰	۷۸۶	-	۷۸۶	-	۰

۰	-	۴,۶۹۲	-	۴,۶۹۲	۱,۵۱۸	پالایش نفت بندرعباس	۲۲
۰	-	۴۱۰	۱۹۷	۶۰۸	۲۶۸	فولاد آلیاژی ایران	۲۳
۰	-	۱	-	۱	۱	مهندسی حمل و نقل پتروشیمی	۲۴
۰	-	۰	-	۰	۰	شهر صنعتی رشت	۲۵
۰	-	-	-	۰	۱۶	بیمه دانا	۲۶
۰	-	-	-	۰	۰	شهر صنعتی البرز	۲۷
۰	-	۴,۳۲۱	-	۴,۳۲۱	۳,۳۲۴	ملی صنایع مس ایران	۲۸
۰	-	۱۱,۷۷۵	-	۱۱,۷۷۵	۵,۶۶۱	فولاد مبارکه اصفهان	۲۹
۰	-	۵۱۴	-	۵۱۴	۱	پالایش نفت شیراز	۳۰
۰	-	۵,۰۴۰	-	۵,۰۴۰	۱,۴۵۶	پالایش نفت تهران	۳۱
۰	-	۳,۲۰۰	-	۳,۲۰۰	۱,۲۰۰	پالایش نفت اصفهان	۳۲
۸۲۸	-	-	-	۸۲۸	۴۶۰	مینا	۳۳
۴۱۲	-	-	-	۴۱۲	۲۱۷	پالایش نفت لاوان	۳۴
۰	-	۲۸	۲۴	۵۲	۴۶	شهر صنعتی کاوه	۳۵
۰	-	-	-	-	۰	دخانیات ایران	۳۶
۰	-	۱,۸۶۴	-	۱,۸۶۴	۲۳۳	پالایش نفت تبریز	۳۷
۰	-	-	-	۰	۰	سایپا	۳۸
۰	-	-	-	۰	۱	ایران خودرو	۳۹
۰	-	-	-	۰	۰	بانک تجارت	۴۰
۰	-	-	-	۰	۰	بانک ملت	۴۱
۰	-	-	-	۰	۰	مگا موتور	۴۲
۰	-	-	-	۰	۰	پست بانک	۴۳
۹۷	-	-	-	۹۷	۲	سایبر	۴۴
۱	-	-	-	۱	۲	خدمات مهندسی برق - مشانیر	۴۵
۰	-	-	-	۰	۰	بانک صادرات	۴۶
۰	۸,۷۸۰	۴,۳۹۶	-	۱۳,۱۷۶	۸,۶۰۰	صنایع پتروشیمی خلیج فارس	۴۷

۰	۸,۷۸۰	۴,۳۹۶	-	۱۳,۱۷۶	۸,۶۰۰	صنایع پتروشیمی خلیج فارس	۴۷
۳۸	-	۶۰	-	۹۸	۳۹۳	کشتیرانی ج.ا.ا.	۴۸
۱۵۵	-	-	-	۱۵۵	۴۹	سرمایه گذاری توسعه صنعتی ایران	۴۹
۷,۲۷۵	۸,۷۸۰	۶۰,۳۵۲	۷,۶۵۴	۸۴,۰۶۱	۴۷,۳۴۵	جمع کل	

*** ارزش روز سهام عدالت**

در خصوص مبلغ سهام عدالت با توجه به رشد بورس در سال ۹۸ و پیش بینی‌ها برای تداوم آن در سال ۹۹ و با توجه به تصمیم دولت مبنی بر آزادسازی سهام عدالت که با موافقت رهبر معظم انقلاب انجام شد، اظهارات مختلفی در خصوص میزان و ارزش ارزندگی سهام عدالت مطرح شده است که رسمی‌ترین آن اظهارات مسئولان سازمان خصوصی سازی می‌باشد که طبق اطلاعات پایگاه اطلاع‌رسانی سهام عدالت ارزش مقطع واگذاری شرکت‌های مذکور حدود ۲۶,۶ هزار میلیارد تومان بوده است که در زمان اعلام آزاد سازی به ۳۷۰ هزار میلیارد تومان رسید و با توجه به رشد شاخص بورس و ارزش معاملات بورس تهران به طور متوسط روزانه به یکصد میلیارد تومان رسیده است. ارزش سهام عدالت تا تاریخ دهم خرداد به ۴۴۳ هزار میلیارد تومان رسیده است که با توجه به ارزش ۵۵ هزار میلیارد تومانی بازار سرمایه حدوداً یک درصد از ارزش بورس را به خود اختصاص داده است.

با توجه به افزایش چشمگیر قیمت سهام، این افزایش قیمت مشمول سهام عدالت نیز شده است و با توجه به بررسی های انجام شده ارزش سبد سرمایه‌گذاری سهام عدالت در حال حاضر نزدیک به ۱۷ برابر زمان واگذاری رسیده است. ارزش روز دارایی‌های سهام عدالت در کنار ارزش آن‌ها در زمان واگذاری تا تاریخ دهم خرداد ماه ۱۳۹۹ در جدول زیر نشان داده شده است:

شرح	بورسی	غیر بورسی	کل شرکتها
تعداد شرکتها	۳۶	۱۳	۴۹
ارزش مقطع واگذاری (میلیارد ریال)	۲۳۰,۳۹۸	۳۵,۹۶۵	۲۶۶,۳۶۳
ارزش روز (میلیارد ریال)	۴,۳۹۶,۴۵۶	۳۵,۹۶۵	۴,۴۳۲,۴۲۱

با توجه به فراهم شدن امکان فروش ۳۰ درصد سهام عدالت در بازار سرمایه، در حال حاضر موضوعی که بیش از هر چیزی برای دارندگان سهام اهمیت پیدا کرده، این است که ارزش سهامشان بعد از این سال‌ها چقدر افزایش یافته است. برای بررسی این موضوع، ابتدا لازم است گفته شود که به طور معمول ارزش سهام در روند عرضه و تقاضا و در بازار بورس تعیین می‌شود و بر همین اساس، رفتار سهامداران در عرضه و تقاضا (خرید و فروش سهام) در بورس است که قیمت سهام را در بازار مشخص خواهد کرد، اما با این حال همیشه برای هر کالا و بنگاهی یک ارزش طبیعی وجود دارد که با هزینه تولید و در مورد دوم ارزش دارایی‌ها سنجیده می‌شود. در اینجا مبنای محاسبه درباره شرکت‌های بورسی همان ارزش روز شرکت در بازار و برای دیگر شرکت‌ها ارزش دارایی‌های آنها قرار گرفته است.

از ۴۹ شرکت موجود در پورتفوی سهام عدالت، ۳۶ شرکت بورسی و ۱۳ شرکت غیربورسی هستند. طبق اطلاعات پایگاه اطلاع‌رسانی سهام عدالت ارزش مقطع واگذاری شرکت‌های مذکور حدود ۲۶,۶ هزار میلیارد تومان بوده که در ۱۰ خرداد امسال، ارزش روز شرکت‌های حاضر در پورتفوی سهام عدالت به بیش از ۴,۴۴۳ هزار میلیارد تومان رسیده است. یعنی طی این مدت ارزش این ۴۹ شرکت حدوداً ۱۷ برابر شده است.

علاوه این که در این پرتفوی، ۱۳ شرکت غیربورسی نیز حضور دارند که ارزش مقطع واگذاری آنها ۳۵ هزار و ۹۶۵ میلیارد ریال و ارزش روز آنها همین مبلغ برآورد شده است.

از سوی دیگر، بر اساس اطلاعات همین پایگاه سهام عدالت، تعداد مشمولان نهایی (به عنوان ۶ دهک پایین درآمدی) در سامانه سهام عدالت ۴۹ میلیون و ۱۴۷ هزار و ۷۴۱ نفر هستند که از این تعداد، تنها حدود ۶ میلیون نفر به عنوان مشمولان دهک های اول و دوم درآمدی (مشمولانی که بر اساس ماده ۳۴ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از تخفیف ۵۰ درصدی در بهای سهام بهره مند هستند) در نظر گرفته شده اند.

ارزش اسمی سهام عدالت عموم مشمولانی که این دارایی به آنها واگذار شده، معادل ۵۳۲ هزار تومان و برای افرادی که مشمول تخفیف ۵۰ درصدی شدند و همچنین سایر اشخاصی که الباقی وجه مورد نیاز برای تسویه واگذاری سهام عدالت را پرداخت کرده اند، دو برابر (یک میلیون و ۶۴ هزار تومان) است.

حال اگر این رقم های اسمی (ارزش ابتدایی سهام) را در ۱۷ ضرب کنیم، برای دسته اول حدود ۹ میلیون تومان و برای گروه دوم ۱۷ میلیون تومان می شود که معادل ارزش هر سهم است. این رقم تقریباً نزدیک همان رقمی است که اخیراً رئیس سازمان خصوصی سازی اعلام کرده بود. علیرضا صالح، رئیس سازمان خصوصی سازی درباره ارزش سهام عدالت گفته بود: دو دهک پایین درآمدی که سهام کامل یک میلیون تومانی در اختیار دارند، ارزش سهامشان بالای ۱۵ میلیون تومان است و برای باقی مردم نصف این مقدار است.

ارزش تقریبی روز سهام عدالت خانوارهای ایرانی

تعداد خانوار	ارزش سهام عدالت در مقطع واگذاری	ارزش روز سهام عدالت
یک نفره	۵۳۲ هزار تومان	۹,۰۴۴ هزار تومان
دو نفره	۱,۰۶۴ هزار تومان	۱۸,۰۸۸ هزار تومان
سه نفره	۱,۵۹۶ هزار تومان	۲۷,۱۳۲ هزار تومان
چهار نفره	۲,۱۲۸ هزار تومان	۳۶,۱۷۶ هزار تومان
پنج نفره	۲,۶۶۰ هزار تومان	۴۵,۲۲۰ هزار تومان
شش نفره	۳,۱۹۲ هزار تومان	۵۴,۲۶۴ هزار تومان
هفت نفره	۳,۷۳۱ هزار تومان	۶۳,۴۲۷ هزار تومان
هشت نفره	۴,۲۵۶ هزار تومان	۷۲,۳۵۲ هزار تومان
نه نفره	۴,۷۸۸ هزار تومان	۸۱,۳۹۶ هزار تومان
بالا تر	۵,۳۲۰ هزار تومان	۹۰,۴۴۰ هزار تومان

*تعداد سهم های هر نفر در سبد سهام عدالت

همان طور که گفته شد سهام عدالت یک سبد سهامی است که شامل سهام چند شرکت و کارخانه دولتی می شود. در واقع سهام عدالت هر نفر مجموعه ای از سهام های مختلف را شامل می شود. برای آنکه تعداد و قیمت سهام عدالت هر نفر مشخص شود، لازم است طبق جدول زیر تعداد سهم های هر کدام از شرکت ها و کارخانه ها را ضرب در قیمت روز سهام آن شرکت یا کارخانه کنیم و نهایتاً قیمت تمام سهام ها را با هم یکدیگر جمع کرده تا ارزش دقیق سهم های هر نفر در سهام عدالت به دست آید.

تعداد سهم های هر نفر در سبد سهام عدالت

سهم هر سهامدار	نام شرکت
32	آلومینیوم ایران - ابراکو
61	ایران خودرو
1822	بانک تجارت
1427	بانک صادرات ایران
305	بانک ملت
9	پارس سوئیچ
117	پالایش نفت بندر عباس
627	پالایش نفت تهران
4	پالایش نفت شیراز
208	پالایش نفت اصفهان
41	پالایش نفت تبریز
49	پتروشیمی مارون
16	پست بانک
237	چادرملو
1	حمل و نقل پتروشیمی
40	سایپا
12	سرمایه گذاری توسعه صنعتی ایران
8	سرمایه گذاری رنا
48	سیمان داراب

116	سیمان دشتستان
1276	فولاد آلیاژی ایران
23	کارخانجات مخابراتی ایران
80	کشتی رانی جمهوری اسلامی ایران
107	گل گهر
244	مخابرات ایران
143	مدیریت پروژه های مخابراتی ایران - مینا
763	ملی صنایع مس ایران
3	نیرو ترانس
45	بیمه دانا
5	پالایش نفت لاوان
49	پتروشیمی شهید تندگویان
42	پتروشیمی جم
1168	صنایع پتروشیمی خلیج فارس

تعداد شرکت های حاضر در بورس ایران

هم اکنون حدود ۶۴۷ شرکت های کوچک و بزرگ در بورس اوراق بهادار تهران (بورس و فرابورس) حضور دارند که براساس آخرین آمار ارزش بازار سرمایه ایران در پایان سال ۱۳۹۸ به ۶۴۵۰ میلیارد تومان رسید که نسبت به سال ۹۷، بیش از ۲۱۹ درصد افزایش یافته است. بر همین اساس ارزش بازار سرمایه ایران در پایان معاملات روز ۱۹ خرداد بالغ بر ۵۵ هزار هزار میلیارد ریال (۵۵,۰۵۲,۱۴۳,۵۷۳,۴۷۱,۴۰۰) بوده است.

نام بورس	تعداد نماد مشمول ارزش بازار	ارزش بازار (ریال)
فرابورس ایران	۳۰۹	۱۳,۱۱۸,۹۵۲,۶۲۰,۴۹۳,۲۳۴
بورس تهران	۳۳۸	۴۱,۹۳۳,۱۹۰,۹۵۲,۹۷۸,۱۶۶
مجموع	۶۴۷	۵۵,۰۵۲,۱۴۳,۵۷۳,۴۷۱,۴۰۰

مهمترین چالش های وضعیت مشمولان سهام عدالت

با توجه به مطالب گفته شده، مشخص است که موضوع سهام عدالت در بخش مشمولان، میزان سهام اختصاص یافته به آنها و دوره تقسیط، جاماندگان از دریافت سهام عدالت، نحوه فروش و مدیریت و ... از مهمترین چالش های دارندگان این سهام است که به طور خلاصه عبارتند از:

وارد کردن قشرهای مختلف در طرح به جای شناسایی دهک های پایین درآمدی و احتمال عدم ورود برخی افراد به توزیع سهام عدالت که جزو دهکهای پایین درآمدی هستند؛

ابهام قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در مورد مشمولان؛

ابهام در تعیین دوره تقسیط و تعلق سهام به مشمولان به میزان مبلغ بدهی تسویه شده توسط شورای عالی اجرای سیاستها در مصوبه مورخ ۱۴ / ۹ / ۱۳۹۵ به جای وزارت امور اقتصادی و دارایی و عدم رعایت حق دوره ده ساله پرداخت اقساط برای همه مشمولان؛

مسکوت بودن قانون در خصوص ارزش سهام قابل واگذاری به هر مشمول و روش وصول اقساط سهام واگذار شده؛

وجود شکاف یک میلیون و هشتصد هزار نفری بین مشمولان شناسایی شده و مشمولان نهایی سامانه سهام عدالت که تصمیم مشخصی برای تعیین تکلیف در خصوص این مشمولان ارائه نشده است؛

ابهام در عملکرد سازمان خصوصی سازی در فرایند نهایی کردن مشمولان سهام عدالت، در رابطه با وضعیت مالکیت سهام توسط ورثه متوفیانی که سهام عدالت داشته اند؛

نبود برنامه برای متولدین جدید سهام عدالت زیرا متولدین جدید از هر طبقه ای که باشند مشمول دریافت سهام عدالت نخواهند بود؛

ابهام در شیوه عمل سازمان خصوصی سازی مبنی بر تقلیل ارزش سهام از ده میلیون ریال به ۵,۳۲۰,۰۰۰ ریال برای مشمولانی که در دهکهای اول و دوم درآمدی نیستند به جای تملک سهام با توجه به اختیار آن سازمان در ماده (۱۰۰) قانون برنامه پنجم توسعه حداقل در دوره زمانی مورد نظر؛

لحاظ نمودن حدود ۶ میلیون نفر به عنوان مشمولان دو دهک اول درآمدی (مشمولانی که از تخفیف ۵۰ درصدی در قیمت سهام برخوردار بودند) به جای ۱۶ میلیون نفر

*راهکارهای قانونی و اجرایی

برای حل چالش های فوق، توجه به دو حوزه قوانین و اجرا ضروری است، زیرا در خصوص برخی موارد، باید قوانین موجود اصلاح شوند و در برخی موارد دیگر نیز لازم است قوانین جدیدی به تصویب برسند. همچنین برخی اقدامات دولت و سازمان خصوصی سازی در اجرا، می توانند برای برون رفت از وضعیت موجود بسیار اثرگذار باشند که در ادامه به آنها اشاره شده است.

۱. تعریف دقیق دایره مشمولان و نحوه ورود به این دایره و خروج از آن در قانون. با این تعریف، اولاً فرصت پوشش همه دهک های پایین درآمدی در توزیع سهام عدالت فراهم می شود و شکاف یک میلیون و هشتصد هزار نفری مشمولان، تعیین تکلیف خواهد شد. ثانیاً وضعیت متولدین جدید سهام عدالت و نیز تعداد مشمولان هر خانوار روشن می شود.

۲. تصویب نحوه محاسبه دوره تقسیط ده ساله، که در زمره شرایط واگذاری سهام به مشمولان است، توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی به استناد تبصره « ۳ » ماده (۳۴) قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.

۳. اصلاح قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در جهت تصریح این قانون در خصوص ارزش سهام قابل واگذاری به هر مشمول و تعیین روش وصول اقساط سهام واگذار شده به جز از طریق سود.

۴. تصویب قانون در مورد چگونگی برخورد با عدم تسویه کامل اقساط واگذاری ها از سوی مشمولان.

۵. تعیین تکلیف در خصوص تعداد مشمولان دهک های اول و دوم درآمدی در قانون.

به طور خلاصه می توان گفت که ضرورت دارد در لایحه ساماندهی سهام عدالت اصلاح مواد (34) تا (38) قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در خصوص مواردی همچون دایره شمول واگذاری سهام، میزان

سهام قابل واگذاری به هر مشمول، نحوه محاسبه دوره تقسیط ده ساله برای مشمولان، تعداد مشمولان در دهک‌های اول و دوم درآمدی و ... تصمیمات شفاف‌تری ارائه شود.

جمع بندی

با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از سوی رهبر معظم انقلاب در ابتدای خردادماه ۱۳۸۴ مبنی بر «گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی» و پس از آن، با درخواست رئیس جمهور وقت از رهبر انقلاب و موافقت ایشان با توزیع گسترده سهام شرکت‌های صدر اصل ۴۴ قانون اساسی با هدف «تأمین عدالت اجتماعی»، «فقرزدایی» و «گسترش سهم بخش تعاون در اقتصاد ایران»، توزیع سهام عدالت در آبان‌ماه ۱۳۸۴ به تصویب هیئت وزیران رسید.

مهمترین هدف اجرای طرح سهام عدالت ارتقای عدالت اجتماعی در برخورداری از منابع دولت، کاهش تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی مطابق با اصل ۴۴ قانون اساسی، با انتقال سهام خود در برخی از شرکت‌ها و موسسات تجاری و اقتصادی بزرگ به مردم بود. سهام عدالت در چندین مرحله بین قشرهای عمدتاً کم درآمد جامعه توزیع شد تا اینکه سرانجام پس از چند مرحله افراد بیشتری از این سهام بهره‌مند شدند و در نهایت نزدیک به ۴۹ میلیون ایرانی دارنده سهام عدالت شدند.

بر اساس قوانین تصویب شده در زمان اجرای طرح سود سهام عدالت تا ۱۰ سال تحت عنوان هزینه مربوط به صدور این سهام مستهلک شد و در نهایت از سال ۹۶ سوددهی سالیانه سهام عدالت به مردم آغاز شد. دولت ظرف ۲ سال گذشته لایحه آزادسازی سهام عدالت را به مجلس تقدیم کرده بود که در نهایت پس از بررسی جوانب این امر امسال این لایحه پس از مجوز مقام رهبری آزادسازی سهام عدالت تصویب شد.

در راستای آزادسازی سهام عدالت از مجموع ۴۹ میلیون و ۱۲۱ هزار و ۴۷۱ دارنده سهام عدالت در کشور حدود ۱۷ میلیون نفر از این افراد روش مدیریت مستقیم سهام عدالت را برگزیده‌اند، بنابراین هنوز حدود ۳۲ میلیون نفر از طریق روش مدیریت غیرمستقیم و شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی سهام عدالت به مدیریت سهام خود می‌پردازند. تعداد زیادی از سهامداران عدالت، روش مدیریت مستقیم را صرفاً برای فروش سهام عدالت خود برگزیده‌اند. در مرحله اول طبق مصوبه ستاد آزادسازی سهام عدالت ۳۰ درصد از پرتفو (ترکیب دارایی سهام عدالت) دارندگان آن از طریق بانک‌هایی که شماره شبا آنها برای واریز سود سهام اعلام شده قابلیت فروش دارد.

این در حالی است که بیشتر کارشناسان و مسئولان مربوطه بارها اعلام کرده‌اند سهام عدالت بسیار ارزنده است و از این پس که آزاد شده است سودآوری بیشتری خواهد داشت. بنابراین مردم در نگهداری سهام عدالت دقت کنند و از فروش زود هنگام و با عجله آن خودداری کنند.

برای مثال براساس گزارش عملکرد و صورت‌های مالی سال منتهی به ۲۹ اسفند ۹۸ پالایش نفت تهران در کدال اعلام شد، با نگاهی به این گزارش عملکرد ترکیب سهامداران پالایش نفت تهران اعلام شده که ۷۰ درصد از سهام این شرکت ارزنده بورسی در اختیار شرکت‌های سرمایه‌گذاری سهام عدالت قرار دارد و از نظر ادبیات بازار سرمایه، داشتن ۷۰ درصد سهام بلوکی یک شرکت یعنی قدرت اعمال مدیریت و انتخاب مدیرعامل و قدرت تصمیم‌گیری و همچنین بازدهی بیشتر سهام این شرکت ارزنده است.

در پرتفوی سهام عدالت ۴۹ شرکت قرار دارند که ۳۶ شرکت از آنها مانند پالایشگاه نفت تهران، مخابرات ایران، فولاد مبارکه، ذوب‌آهن، ایران خودرو، سایپا، پتروشیمی‌ها و پالایشگاه‌های ارزنده در بورس حضور دارند و ۱۳ شرکت غیربورسی وجود دارد که سهامداران عدالت به عنوان دارندگان حق تقدم این سهام به شمار می‌روند. به عبارت دیگر در نخستین

فرصتی که این شرکت‌ها در بورس یا فرابورس پذیرفته شوند حق تقدم عرضه‌های اولیه در این شرکت‌ها با سهامداران عدالت خواهد بود.

با توجه به مطالب گفته شده می‌توان نتیجه گرفت سهام عدالت که در راستای مشارکت مردم در اقتصاد طراحی شده و اکنون بعد از ۱۴ سال فرآیند آزادسازی آن انجام شده ارزنده است، به گونه‌ای که سهام عدالت یک میلیون تومانی اکنون به حدود ۱۷ میلیون تومان و سهام عدالت ۵۳۲ هزار تومانی حدود ۹ میلیون تومان و سهام ۴۹۲ هزار تومانی حدود ۸ میلیون تومان می‌ارزد که البته با توجه به تغییر لحظه‌ای و روزانه قیمت سهام، این سهام می‌تواند بیشتر از اینها رشد داشته باشد؛ بنابراین دارندگان سهام عدالت اگر چه نیاز مالی دارند اما پیشنهاد می‌شود از منافع و سود آینده این سهام ارزنده استفاده کرده و از عجله در فروش آن خودداری کنند.

از آنجایی که بر اساس تصمیم ستاد راهبری آزادسازی سهام عدالت، امکان انتخاب روش مستقیم سهامداری از سوی مشمولان سهام عدالت تا ساعت ۲۴ مورخ ۲۹ خرداد ماه تمدید شده است و توجه به این موضوع که هر فرد تنها یک بار قادر به تعیین روش مدیریت خواهد بود پیشنهاد می‌شود ضمن پرهیز از شتابزدگی در تصمیم برای فروش، کلیه جوانب امر سنجیده شود. باید در نظر داشت که اگر کسی در زمینه خرید و فروش سهام در بورس سررشته ندارد، یا زمان کافی برای این موضوع وجود ندارد؛ احتمالاً گزینه مدیریت غیرمستقیم مفیدتر خواهد بود. همچنین در صورتی که از گزینه مدیریت مستقیم استفاده شود باید در نظر داشت که سرمایه‌گذاری عمدتاً فرآیندی زمان‌بر است و انتظاراتی مانند سودهای چند ده درصدی در مدت زمان‌های کوتاه منجر به تصمیمات لحظه‌ای خواهد شد.

از طرفی با انتخاب روش غیرمستقیم امکان حضور نمایندگان مردم در شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی سهام عدالت بیش از پیش میسر خواهد شد و این انتخاب می‌تواند نشانه حضور مردم در مدیریت‌های کلان و حرفه‌ای اقتصاد کشور باشد؛ این امر می‌تواند منجر به شکسته شدن حلقه بسته مدیران شرکت‌ها شده و نظارت مردمی بر عملکرد شرکت‌های بزرگ و تخصصی بورسی در کشور افزایش یابد.

منابع

- پایگاه اطلاع‌رسانی سهام عدالت سازمان خصوصی سازی
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ بررسی ابعاد سهام عدالت، دفتر مطالعات اقتصاد مالی عمومی و توسعه مدیریت، دوم اردیبهشت ۱۳۹۸